

مجله «رشد آموزش علوم اجتماعی» در پاییز سال ۱۳۶۸ با اهداف مشخص و روشنی متولد شد که نه تنها هنوز نیز به قوت خود باقی هستند بلکه ضرورت پیگیری و تحقق آن‌ها صدچندان شده است. خلاصه اهداف مزبور از این قرار است:

۱ اشاعه، تقویت، تکمیل، نقد و ارزیابی برنامه درسی و آموزشی علوم اجتماعی

۲ دانش‌افزایی، روزآمدسازی و توسعه شناخت علمی معلمان علوم اجتماعی

۳ توسعه مهارت‌های تدریس علوم اجتماعی و تلاش برای پیوند این درس با زندگی اجتماعی

۴ هماهنگی و تبادل نظر میان اضلاع سه‌گانه آموزش علوم اجتماعی در کشور، شامل معلمان و دبیران، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان درسی و استادان، صاحب‌نظران و اندیشمندان حوزه علوم اجتماعی در کشور

۵ تبادل تجارب زیسته معلمان علوم اجتماعی در عرصه آموزش این درس.

در طول ۱۵ دوره انتشار مجله، این اهداف همواره پیگیری شده‌اند؛ اگرچه حرکت در جهت تحقق آن‌ها متناوب بوده است. در برخی سال‌ها بعد نظری (تئوریک) دانش اجتماعی بر مجله غالب شده و وجه دانشگاهی آن بر سایر ابعاد پیشی گرفته است. در چنین شرایطی لاجرم حضور استادان و صاحب‌نظران دانشگاهی در مجله پررنگ‌تر بوده است و دو ضلع دیگر در حاشیه قرار داشته‌اند. به تبع این جهت‌گیری مباحث آموزشی و مدرسه‌ای، و نیز جنبه‌های کاربردی دانش اجتماعی هم سهم و وزن قابل توجهی در مجله نداشته است. در سال‌های دیگری تلاش شد مجله بیشتر در خدمت یک ضلع دیگر آموزش، یعنی برنامه‌ریزان، سیاست‌گذاران و گروه‌های تألیف کتاب‌های درسی، قرار گیرد. در این وضعیت نیز معلمان، دبیران، صاحب‌نظران و اندیشمندان حوزه علوم اجتماعی در سایه قرار گرفتند و ظهور و بروز شایسته و درخوری در مجله نداشتند. در این دوره با توجه به جهت‌گیری کلی آن مباحث نظری و دانش روز علوم اجتماعی از یک سو، و تجارب زیسته معلمان و چگونگی اجرا و عملیاتی شدن برنامه قصد شده در مدرسه از سوی دیگر، کمتر مجال بروز و انتشار مناسب در مجله یافت. در برخی سال‌ها نیز، که دوره فترت به شمار می‌رود، آموزش دانش اجتماعی در مجله اصولاً به حاشیه رفت و

مباحث اقتضایی و کمتر مرتبط با دانش روز علوم اجتماعی و یا موضوعات کمتر مدرسه‌ای جای آن را گرفت. به تبع در چنین شرایطی هر سه ضلع آموزش حضور کم‌فروغی در مجله داشتند.

به‌طور کلی به نظر می‌رسد در همه این سال‌های پرفراز و نشیب، به‌رغم نقش بسیار مثبت این مجله در توسعه دانش اجتماعی و آموزش ضمن خدمت معلمان، و با وجود تلاش‌های صادقانه و بی‌شائبه همه دست‌اندرکاران، مجله رشد آموزش علوم اجتماعی کمتر توانست آن‌چنان که باید منعکس‌کننده معتدل صدای همه اضلاع سه‌گانه آموزش علوم اجتماعی در کشور (معلمان، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان و استادان و صاحب‌نظران) باشد. در این میان، معلمان و دبیران به‌عنوان بنیادی‌ترین حلقه آموزش و مروجان اصلی دانش اجتماعی و نیز مخاطبان اصلی مجله، کمترین سهم و حضور را در مجله داشته‌اند و محتوای مجله کمتر پاسخ‌گوی نیازها و مطالبات آنان برای تدریس بهتر و عمیق‌تر این درس بوده است. تجارب زیسته معلمان و نقد و نظرهای آن‌ها در مورد منابع درسی کمتر در مجله منعکس شده و نیازهای بخشی از معلمان علوم اجتماعی دوره‌های ابتدایی و متوسطه اول (راهنمایی) اصولاً فرصتی برای طرح در مجله نداشته است.

از سوی دیگر، تقویت و تکمیل برنامه‌های درسی و نقد و ارزیابی آن‌ها با نگاهی رو به جلو و آینده‌نگرانه، و نیز رویکردهای تلفیقی و نوین در آموزش علوم اجتماعی هم مجال مناسب و درخوری برای بحث و بررسی در مجله نیافته است. علاوه بر این‌ها، دانش روز علوم اجتماعی، نظریه‌های جدید صاحب‌نظران مطرح و شاخص‌ها، سؤال‌ها و مسئله‌های جدید این حوزه در سطح جهانی از یک سو، و نیز دانش اجتماعی بومی و ملی و مسائل اجتماعی کشور از سوی دیگر، آن‌چنان که مورد انتظار است، در مجله مطرح نشده است.

در پرتو چنین دریافت و ارزیابی‌ای از وضعیت گذشته مجله رشد آموزش علوم اجتماعی، در دوره جدید تلاش خواهیم کرد که به دور از شتاب‌زدگی و به‌تدریج طی سه سرفصل به شرح زیر، این مجله آینه تمام‌نمای نیازها، مطالبات، انتظارات و توانایی‌های اضلاع سه‌گانه آموزش علوم اجتماعی در کشور شود.

اساسی مجله رشد آموزش علوم اجتماعی در دوره جدید خواهد بود.

ذیل سرفصل سوم موضوعات زیر مورد توجه قرار می‌گیرد: تبیین اندیشه‌های اجتماعی در اسلام و متون دینی، شرح آرای اجتماعی عالمان مسلمان، اندیشه‌های اجتماعی در متون کهن ادبی و نیز ادبیات معاصر ایران، فرهنگ و فولکلور ایران، مردم‌شناسی و تک‌نگاری‌هایی در مورد زندگی اجتماعی در مناطق مختلف ایران، معرفی مطالعات موردی در زمینه زندگی

اجتماعی در ایران، تبیین جامعه‌شناسی زندگی روزمره در ایران، بررسی دیدگاه‌ها و نظریات مختلف در مورد جامعه ایران و معرفی جامعه‌شناسان و اندیشمندان اجتماعی ایران. آنچه به‌عنوان محورها و سرفصل‌های محتوایی مجله در دوره جدید مطرح شد، فهرستی بسته و محدود به عنوان‌های مطرح شده نیست، بلکه این عناوین و موضوعات متناسب با تحولات جامعه، دانش اجتماعی و نیازها، مطالبات و نظرات معلمان و مخاطبان مجله و سایر اضلاع نظام آموزشی، تغییر و تحول خواهد یافت.

رویکرد مجله در هر یک از این سه سرفصل، با توجه به خط‌مشی آن آموزشی است. تلاش خواهیم کرد معلمان در هر یک از این سه حوزه به دانش، بینش و مهارت‌هایی تجهیز شوند که بتوانند درس علوم اجتماعی را غنی‌تر، عمیق‌تر، لذت‌بخش‌تر و مؤثرتر ارائه کنند. امیدواریم از این رهگذر، جایگاه، اعتبار و ارزش این درس نزد معلمان و دانش‌آموزان تقویت گردد و در عین حال، افزایش شناخت نسبت به جامعه و زندگی اجتماعی باعث تحکیم هویت ملی در معلمان و دانش‌آموزان شود. مجله رشد آموزش علوم اجتماعی، همچنان که پیش از این یادآوری شد، می‌کوشد به شکلی معتدل انعکاس صدای همه دست‌اندرکاران آموزش علوم اجتماعی، به‌ویژه معلمان و دبیران باشد.

از همین‌رو پیشاپیش دست همه این عزیزان را به گرمی می‌فشاریم و در همین جاز همه معلمان، دبیران، برنامه‌ریزان و مؤلفان کتاب‌های درسی، استادان، صاحب‌نظران و اندیشمندان علوم اجتماعی و نیز نهادها و انجمن‌های ملی که دغدغه توسعه این دانش را در جامعه ایران دارند، دعوت می‌کنیم که با ارسال مطالب، مقالات و نقدها، نظرات و پیشنهادهای خود ما را در این راه یاری کنند. **سردبیر**

فصل اول برنامه درسی و آموزشی علوم اجتماعی

با توجه به رویکرد آموزشی مجله، احساس نیاز معلمان و مخاطبان و نیز تغییر و تحولاتی که به تبع برنامه درسی ملی در برنامه درسی علوم اجتماعی رخ داده است، این بخش جایگاه مهمی در این دوره از مجله خواهد داشت. در این سرفصل به مطالب و موضوعاتی از این دست می‌پردازیم: اشاعه، تقویت، تکمیل و تحلیل برنامه درسی، نقد و ارزیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی و روش‌های تدریس و ارزشیابی درس علوم اجتماعی، شرح و بسط مبانی، مفاهیم و موضوعات کتاب‌های درسی در پرتو دانش جدید، پیوند دانش اجتماعی با زندگی و کاربردی کردن درس‌های علوم اجتماعی، طرح تجربه‌های معلمان، گفت‌وگو با معلمان مؤلف، پژوهشگر و موفق، گفت‌وگو با برنامه‌ریزان و مؤلفان کتاب‌های درسی، معرفی انجمن‌های علمی معلمان، دبیرخانه کشوری درس علوم اجتماعی و اطلاع‌رسانی از نشست‌ها، همایش‌ها و گردهمایی‌های معلمان علوم اجتماعی.

فصل دوم دانش نوین علوم اجتماعی

تحولات علوم اجتماعی طی دهه اخیر، رشد و گسترش نظریات و رویکردهای نو و تولد صاحب‌نظران جدید از یک سو، و احساس نیاز و فاصله گرفتن معلمان از مباحث جدید اجتماعی و ضرورت بازآموزی و آموزش ضمن خدمت معلمان از سوی دیگر، طرح موضوع دانش نوین علوم اجتماعی در مجله و بحث در مورد آن را اجتناب‌ناپذیر می‌کند. از همین رو در این سرفصل به مباحثی از این قرار توجه می‌شود: مفاهیم و موضوعات جدید در علوم اجتماعی، طرح نظریه‌ها، مکاتب و رویکردهای نو در علوم اجتماعی، معرفی صاحب‌نظران و اندیشمندان معاصر، شرح روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، معرفی پژوهش‌ها و کتاب‌های جدید و نیز نشریات و سایت‌های تخصصی این حوزه، گزارش نشست‌ها و همایش‌های ملی و بین‌المللی، معرفی رشته‌ها، گرایش‌ها، دانشگاه‌ها و انجمن‌ها و مجامع علمی ملی و بین‌المللی.

فصل سوم دانش اجتماعی بومی ایران

بازیابی و معرفی سرچشمه‌های اندیشه اجتماعی در فرهنگ دینی و ملی ایران و از این رهگذر، آشنایی با ذخایر ارزشمند دانش اجتماعی بومی ایران، یکی از محورهای

دای معلمان علوم اجتماعی